

COMPATIBILITATEA EUROPEANĂ A SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN DOMENIUL OPTOMETRIC

Prof. univ. dr. ing. Mihaela Ioana BARITZ,
Universitatea „Transilvania” din Brașov

A absolvit Institutul Politehnic din București, Facultatea de Mecanică, specializarea mecanică fină (1978). A activat ca inginer la Întreprinderea de Construcții Aeronautice, Brașov, 1978-1982. Cadru didactic la Universitatea „Transilvania” din Brașov (1982 - prezent). Doctorat în specializarea Mecanică fină (1997). Burse de specializare în Franța și Cehia. Domenii de competență: aparate optice, holografie, optometrie, procesare de imagine, biomecanică. Membru în diferite asociații profesionale: EOS (European Optical Society), AMFOR, AGIR, SROMECA. Lucrări publicate: *Optică fiziologică* Ed. Infomarket, *Studiul profilelor speciale prin metode complementare* Ed. Infomarket, 2002; *Optometrie funcțională școlară* Ed. Informaket, 2004; *Ergonomie oculară* Ed. Universității „Transilvania”; lucrări științifice publicate în țară și în străinătate (SUA, Franța, Cehia, Ungaria, Grecia, Elveția, Bosnia-Herțegovina etc.); cursuri universitare în domeniul aparatelor optice, al aparatelor de măsură fizico-chimice, biomecanicii, procesării de imagine etc.

REZUMAT. În această lucrare sunt prezentate unele aspecte legate de dezvoltarea profesiei de optometrist în contextul noilor activități îndreptate spre asigurarea calității vieții și a stării de sănătate. Sistemul educațional din țara noastră a perceput corect cerințele pieței muncii și s-a adaptat în sensul dezvoltării unor specializări compatibile cu sistemul european, dinamice în ceea ce privește libera circulație a informațiilor și a metodelor de pregătire. Astfel a putut fi posibilă dezvoltarea continuă a activităților de colaborare cu asociațiile profesionale și patronale sau cu centrele de învățământ superior din țară și din străinătate (din Comunitatea Europeană) pentru recunoașterea profesiei de optometrist în țara noastră.

ABSTRACT. The paper presents some aspects about optometry professional development in the context of the new activities for life quality and people health improving. The educational system of our country correctly perceived the work market demands and adapted itself, developing new specialties competitive with the European system, dynamic in the information circulation and training methods. So it could be possible the continue development of the collaboration activities with professional and patronal associations or with high education centers from our country and from different countries in Europe, aiming to make recognized the optometry profession.

1. INTRODUCERE

Dezvoltarea continuă a tehnicii și tehnologiilor din toate domeniile a determinat o serie de modificări și în structura activităților de asigurare a unui nivel corespunzător al stării de sănătate a factorului uman. Astfel, s-au căutat și identificat căile și mijloacele de informare, prevenire și combatere a surselor de agresiune și/sau agravare a stării de sănătate a factorului uman și s-au conceput noi metode și mijloace de eliminare sau diminuare a efectelor nocive. Prin dezvoltarea de noi profesii în contextul dezvoltării și alinierii europene sau prin activarea și dezvoltarea unor meserii mai vechi, se va putea realiza asigurarea stării de sănătate la toate nivelurile, în orice etapă de evoluție și în toate componentele dezvoltării umane.

Unul dintre domeniile de larg interes, deoarece include toate categoriile de vârstă, este *vederea* – asigurarea stării de normalitate a sistemului vizual uman fiind la ora actuală esența unor programe europene și chiar mondiale cu desfășurare pe durate ce cuprind perioade de la câteva luni până la zeci de ani (de exemplu, VISION 2020). Asemenea programe cu desfășurare largă, geografică și temporală, cuprind mai multe componente, (economică, ecologică, educațională, industrială, informațională și, nu în ultimul rând, psiho-socială), avându-se în vedere în

permanență evoluția, adaptarea și protejarea factorului uman în condițiile noilor cerințe de dezvoltare.

Astfel, denumirea de *optician*, folosită de mult timp atât în țara noastră cât și în Europa, s-a dovedit, în ultimii ani, insuficientă și restrictivă în privința aplicațiilor și problemelor vizuale evidențiate, și, poate nu în ultimul rând, al acțiunilor pe care le desfășoară, ca activitate de bază, un specialist din acest domeniu. Astfel, s-a considerat că un medic specialist oftalmolog (cu diferite grade înalte de specializare) poate fi degrevat de o serie de activități de rutină privind contactul cu pacienții, investigațiile preliminare și primare asupra subiecților și, nu în ultimul rând, prescrierea lentilelor corectoare, corectarea, reabilitarea și recuperarea funcției vizuale. Aceste activități putând fi preluate de un cadru pregătit în sistemul de învățământ superior specializat, s-a permis medicilor din domeniul oftalmologic să abordeze probleme specifice, mult mai complicate, să rezolve cazuistică diversă și diferențiată care necesită o experiență bogată, pregătire de înaltă competență și abilități specifice (cum ar fi, spre exemplu chirurgia oftalmologică). Este evident că investigațiile de rutină periodice, activitățile de supraveghere a funcției vederii și prevenire prin informare, corecția minimală, reabilitarea și recuperarea funcției vizuale au fost preluate cu succes de cei pregătiți în domeniul optometriei, așa

cum arată și toate statisticile din țări cu tradiție avansată în domeniu.

Pentru ridicarea calității actului medical oferit populației, ca și pentru diversificarea activităților de investigare a funcției vizuale, medicul specialist oftalmolog lucrează cu mai multă eficiență împreună cu o echipă de oameni specializați atât în optometrie, cât și în activități de optică tehnologică, ceea ce face posibilă apariția unor adevărate *centre de optică medicală și tehnică*.

Medicul specialist oftalmolog, avându-l alături pe optometrul practicant, poate coordona și desfășura o activitate mult mai eficientă, rapidă, cu nivel calitativ profesional ridicat, orientată strict către problematica medicală sesizată de pacient. Celelalte activități, preliminară actului de investigare propriu-zis, cât și cele comerciale, administrative și tehnologice, sunt preluate din sarcina medicului specialist oftalmolog și sunt desfășurate de către optometrist, acesta din urmă putând funcționa independent sau în colaborare cu medicul oftalmolog.

Pe lângă aceste activități aflate la interfața dintre pacient și medic, un optometrist poate desfășura și activități independente cum ar fi:

- testarea, supravegherea și recuperarea funcției vizuale pentru subiecți aflați în evidență și sub controlul medicului specialist;
- activități de service, întreținere sau tehnologice pentru aparatura oftalmologică și ochelari;
- activități comerciale, de promovare a produselor de firmă, aprovizionare și comunicare cu pacienții;
- activități de informare, prevenire, educare a pacienților de orice vârstă și din orice domeniu.

2. PROFESIUNEA DE OPTOMETRIST LA NIVELUL ȚĂRILOR EUROPENE

Profesiunile de optometrist și optician sunt practicate și recunoscute în toate țările Europei. Din această categorie nu fac parte Republica Cehă, Grecia și Slovenia, țări care sunt recunoscute numai activitatea profesională de optician.

Denumirea de optometrist este, de multe ori, explicată și definită într-un mod uneori complicat sau nuanțat, ceea ce face ca în Anglia, spre exemplu, să existe două profesii recunoscute de lege, și anume optometrist și optician-oculist, primul fiind antrenat în activități profesionale cu puternic caracter medical, față de cel de al doilea, care are ca scop principal doar prescrierea și adaptarea de ochelari.

În rest, țările Europei sunt, în mod egal, împărțite între recunoașterea profesiei de optician și, respectiv, a profesiei de optician-optometrist sau optometrist pur. După unele teorii nu există diferențe majore între opticianul-optometrist și optometrul pur, diferențele apărând doar din dorința de explicare mai detaliată a competențelor.

În alte țări, cum ar fi Franța sau Italia, profesia de optometrist este practică *de facto* fără să fie suficient de bine stabilizată legislativ, datorită fie legilor neclare în acest domeniu, fie neaplicării lor în mod consistent și eficient. În Portugalia, spre exemplu, nu există nici o reglementare legislativă definită în acest sens de către autoritățile naționale,

situație similară existând și în Olanda, deși, în această țară, legea vine în întâmpinarea cerințelor pieței muncii (privind transferul între țările din Europa și Olanda), în ultimul timp realizându-se o acțiune de recunoaștere și protejare a titlurilor de optometrist.

În acest moment, în Europa este recunoscută profesia de optometrist, ca o profesie dinamică, în continuă dezvoltare, ce necesită cunoștințe concentrate, dar diversificate, aflate la interfața dintre tehnică, medicină, psihologie și economie-comerț și care s-a dezvoltat și s-a particularizat din cea de optician medical.

Pentru că, în mai multe țări europene, aceste două profesii sunt definite distinct, între ele și față de altele asemănătoare, și pot apărea în paralel sau unilateral, ele sunt departajate la fel de clar, prin legi specifice, de profesia de oftalmolog, care necesită o calificare profesională medicală și care are ca scop final *tratamentul bolilor și, bineînțeles, chirurgia ochilor*.

3. SISTEMUL DE COMPETENȚE ÎN DOMENIUL OPTOMETRIC

În procesul de instruire a unui optometrist, în mai toate sistemele europene de învățământ superior specializat sunt incluse discipline de bază din domeniul patologiei sau similare, pentru a se putea educa viitorul specialist optometrist în ce privește observarea, identificarea și recunoașterea semnelor unor patologii, boli, depistarea unor anomalități a funcției vizuale și aprecierea gravității lor, evident pentru a permite intervenția examinării medicale oftalmologice.

Pentru a se evita orice situație neclară de acest gen, în mai toate țările în care această meserie are o tradiție mai îndelungată există, pe lângă legile corespunzătoare, și un cod etic al profesiei, care nu poate fi încălcat sub nici un motiv și care, la rândul său, se află sub incidența legilor. Acest aspect stă, la ora actuală, și în atenția sistemului nostru de învățământ superior specializat pentru optometrie. De asemenea, el face obiectul unor negocieri cu membrii patronatelor de optică și optometrie și cu alte instituții direct implicate, în vederea stabilirii unei forme cât mai clare, concise, concrete, legale și eficiente a unui cod profesional compatibil cu cel existent în sistemul european.

Din punct de vedere patologic, în toate țările din Europa în care există acest sistem de profesii un optometrist este instruit și specializat să depisteze și să identifice, uneori, existența unor boli oculare, dar fără a interveni asupra diagnosticului, tratamentului sau administrării de medicamente. Există însă și excepții, cum ar fi țările scandinave, Spania și Anglia, unde acest lucru este posibil. Mai mult chiar, în Irlanda îi este permis acestuia chiar să administreze anumite soluții și medicamente, dar în anumite condiții legale și strict supravegheat de instituții abilitate în acest sens. Spre exemplu, în toate țările din Europa, mai puțin în Republica Cehă, Croația, Polonia și Slovenia este permisă utilizarea fluoresceinei pentru observarea, investigarea și detectarea unor anomalii ale suprafeței exterioare a globului ocular, dar, din punct de vedere al diagnosticului patologic,

doar 4 țări permit ca aceste acțiuni să fie efectuate de către un optometrist (Norvegia, Spania, Suedia și Anglia).

Un alt aspect extrem de important în activitatea unui optometrist în țările din comunitatea europeană este posibilitatea utilizării instrumentelor și aparatelor medicale necesare determinării refracției oculare.

Astfel, implicarea optometriștilor în efectuarea și determinarea refracției oculare cu aparatură specializată (în țări ca Franța și Italia) se supervizează de un medic oftalmolog (90% din examinările oculare sunt realizate de oftalmologi și doar 10% de optometriști), dar în alte țări (Danemarca, Irlanda, Norvegia, Suedia și Anglia) raportul este exact invers, optometriștilor revenindu-le aproximativ 90% din examinările oculare primare de asemenea cu aparatură performantă.

Există, evident, și țări cum ar fi Germania, Finlanda și altele, unde, în medie, 60-65% din examinări sunt efectuate de optometriști și doar 30-40% de oftalmologi, iar aceasta doar în cazurile patologice grave.

În ceea ce privește corectarea și adaptarea vederii cu ochelari de către optometriști, se poate observa o unitate în toate țările europene (Austria, Belgia, Croația, Republica Cehă, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, Slovenia, Spania, Suedia, Elveția, Anglia) afiliate la Comunitatea Europeană de Optică și Optometrie (ECOO), prin definirea clară a ceea ce înseamnă dispensing optic, și anume examinarea primară, corecția cu lentile aeriene, adaptarea ochelarilor, aprovizionare și comerț cu elemente auxiliare și complementare acestora (lentile, accesorii, rame, materiale de întreținere etc.)

4. SISTEMUL EUROPEAN DE INSTRUIRE A OPTOMETRIȘTILOR

Din punct de vedere al pregătirii instituționalizate, optometriștii sunt produsul unui sistem de învățământ superior universitar specializat sau echivalent în mai toate țările Europei, cu excepția Austriei, Belgiei, Croației, Danemarcei, Italiei, Luxemburgului, Sloveniei și Elveției, unde funcționează școala tehnică post-liceală (după vârsta de 16-18 ani).

Evident că fiecare țară își poate construi propriul sistem de pregătire în acest domeniu, avându-se în vedere necesitățile, cerințele, oportunitățile de afirmare, standardele și instituțiile autorizate în domeniu, dar, evident că pentru o cât mai bună armonizare a tuturor acestor standarde particulare a apărut imperios necesitatea aducerii în acord unitar sub același certificat de activitate stabilit prin ECOO European Diploma in Optometry și, de asemenea, acreditării a tuturor celor pregătiți în acest domeniu, pentru o mai bună circulație a forței de muncă în spațiul european.

Profesiunea de optometrist este dezvoltată, în fond, dinspre partea tehnică a domeniului, înspre partea de îngrijire medicală acordată factorului uman, fapt care face din specialist un factor de interfață cu medicul specialist. El trebuie să fie mereu informat, bine pregătit moral și profesional, abilitat să lucreze în echipă sau să facă față multiplelor probleme pe care le poate ridica această activitate dinamică. Faptul că un optometrist se află în primele rânduri ale

proceselor de supraveghere, prevenire și compensare a deficiențelor funcției vizuale ale întregii populații din țările respective a dus la o dezvoltare mai rapidă și dinamică a acestei profesii, în completarea profesiei de medic oftalmolog și aceasta din simplul motiv că cea mai mare parte a populației cu probleme vizuale este formată din cei cu probleme de refracție și compensare prin lentile aeriene-ochelari sau lentile de contact, iar o parte mult mai mică o formează cei cu probleme patologice de care se pot ocupa medicii specialiști. Se poate afirma că *optometristul este specialistul pentru întreținerea și păstrarea sănătății ochilor, iar medicul oftalmolog este specialistul pentru ochii bolnavi!*

Factorul cel mai important în această atitudine de mare interes față de profesiunea de optometrist este determinat de procentul extrem de ridicat, de aproximativ 95% din populație (după statisticile Comunității Europene), al celor care necesită un control de rutină, examinări preliminare, îndrumare, supraveghere și compensare primară a funcției vizuale, și de doar 5% al celor care necesită un control medical specializat, în cazul manifestărilor unor probleme patologice (glaucom, cataractă, degenerescență maculară etc.).

Iată, deci, o serie de argumente care vin să susțină și să explice apariția și dezvoltarea acestei profesii, atât la nivel european cât și în țara noastră. Este, însă, nevoie de un sistem eficient de îngrijire primară a funcției vizuale a subiecților umani prin definirea următorilor factori de bază:

- necesitățile populației;
- potențialul de satisfacere a acestor necesități;
- abilitățile de pregătire a optometriștilor în sistem de învățământ superior și prin pregătire continuă post-universitară;
- costurile relative ale sistemelor naționale de sănătate prin utilizarea acestei profesii;
- modalitățile de derulare a profesiei de optometrist.

În toate țările europene, fără excepție, acești factori de bază au permis structurarea unor configurații eficiente, dinamice, flexibile, dar în același timp stabile în ce privește principiile fundamentale de îngrijire a populației, prevenire și combatere a unor probleme vizuale, cunoscut fiind faptul că este *mult mai ușor să duci o muncă de prevenire și compensare decât să vindec o boală gata instalată și nedepistată la timp!*

Așa cum s-a menționat, autoritățile naționale din multe țări europene au ajuns la concluzia utilizării ineficiente a resurselor umane specializate superior, ca medicii oftalmologi, în activități de rutină de prevenire, supraveghere, examinare primară și compensare a funcției vizuale, acestea putând fi preluate cu foarte mult succes de optometriștii pregătiți la nivel superior. De aceea, și țara noastră s-a aliniat la aceste cerințe, încercând să adopte, încă de la înființare, aceleași strategii ale Comunității Europene în ceea ce privește profesiunea de optometrist.

În anul 1996, în cadrul specializărilor coordonate de catedra de Mecanică fină și mecatronică, s-au pus bazele creării acestei noi profesii, cu un mare impact economic și de înaltă performanță – optometria. Începând cu anul 1997 se desfășoară procesul de instruire a studenților în cadrul acestei noi specializări din structura Colegiului Universitar Tehnic,

NOUA VIZIUNE ASUPRA CALITĂȚII EUROPENE

cu o durată de 3 ani. Astfel, în conformitate cu cele stabilite de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în *Clasificarea ocupațională din România* (1995) profesiunea de optometrist este definită și încadrată în categoria IV.3.2.2, grupa minoră 322, la grupa de bază 3224. *Optometricienii și opticienii*. Competența profesională este definită astfel: *optometricienii și opticienii examinează pacienții cu acuitate vizuală deficitară, prescriu și montează ochelari și lentile de contact, acordă consultații cu privire la utilizarea acestora sau a altor aparate de corecție a vederii*. Profesia de Optometrist este, deci, recunoscută în nomenclatorul de meserii din România și, de asemenea, la nivel european, de ECOO (Comisia Europeană de Optica și Optometrie).

Un grup de studenți români desfășurând bursa de studii în Franța, la IUT Le Creusot.

Ca atare, structura procesului de instruire a optometriștilor cu studii superioare permite formare unor specialiști de înaltă calificare și de strictă necesitate în etapa actuală, în conceptul de privatizare a domeniului. Procesul de instruire a unui optometrist cuprinde, pe parcursul perioadei de pregătire, două etape distincte și anume: *o pregătire de uz general (fundamental)* și *o pregătire (practică) orientată spre domeniul investigării, corectării și prevenirii problemelor funcției vizuale în laboratoare de specialitate*. Astfel, activitate teoretică este împletită cu cea practică prin formarea viitorilor optometriști în contact direct cu cazuistica subiecților de diferite vârste, cu diferite afecțiuni oculare, cu probleme de adaptabilitate, cu vicii de refracție, sau chiar prin activități de management sau marketing. În plus, studenților li se oferă șansa de a continua și perfecționa activitatea de pregătire prin derularea unor burse de studii în țări cu tradiție în domeniu – Franța (figura alăturată), Germania –, ceea ce a permis, în mod constant, din 1999 până în prezent, aducerea la același nivel de pregătire a acestei specializări. Toate aceste acțiuni au ca final scop obținerea compatibilității sistemului de pregătire în domeniul optometriei între țara noastră și Comunitatea Europeană.

Absolventul secției de optometrie din cadrul Universității „Transilvania” din Brașov devine un specialist în domeniul profesiei sale, putând să examineze ochii pacienților, să investigheze și să dea recomandări care să permită prevenirea tulburărilor vizuale, să promoveze mijloace care să favorizeze o bună evoluție a funcției vederii, sub îndrumare specializată. De asemenea, el poate

să participe la conceperea și producerea de echipamente pentru corectarea vederii și gimnastică oculară sau chiar la manufactura de întreținere.

Optometristul poate fi: angajat în unități sanitare pentru a lucra sub directa îndrumare a medicului oftalmolog specialist; angajat de unitățile producătoare de echipament optic de compensare; organizatorul și conducătorul propriului cabinet optometric, atelier de prelucrare și montare ochelari, ori al altor sisteme compensatoare; angajat în laboratoarele pentru testarea capacităților vizuale, în instituții specializate care se ocupă de asistența socială a populației și profilaxie (școli, instituții speciale, cămine de copii instituționalizați etc.); angajat în cadrul firmelor care se ocupă cu comercializarea și întreținerea aparatului și echipamentelor optometrice.

Studenții se pot pregăti în cadrul

– *disciplinelor de specialitate medicală*: anatomie oculară, fiziopatologie, farmacologie, biofizică și biochimie, tehnici de examinare și evaluare, tehnici de recuperare oculară, contactologie;

– *disciplinelor de specialitate tehnică*: aparate de investigație, mecanisme și dispozitive, studiul materialelor optice, tehnologia materialelor optice, metrologie optometrică, echipament optoelectronic, aparate de antrenament vizual, tehnici de compensare și adaptare ochelari, optică geometrică și optică fizică, optică fiziologică, bio-electrometrie, ergonomie oculară, proiectare optometrică asistată;

– *disciplinelor de cultură generală*: limba engleză, educație fizică, management, legislație, deprinderi de comunicare.

Pentru a putea păstra contactul permanent cu cazuistica din domeniu, se desfășoară o susținută *activitate practică de specialitate*, ce se desfășoară sub forma a 90 ore /an de practică în cabinete oftalmologice, ateliere de optică, laboratoare de specialitate, Internet și rețea de calculatoare.

Astfel, în conformitate cu activitatea desfășurată pe o perioadă îndelungată, a celor care profesază această meserie în cadrul asociației **Zentralverband der Augenoptiker** – Germania, îndrumați în acțiunile noastre de către *staff-ul* de conducere al acesteia și, nu în ultimul rând, susținuți substanțial de asociații profesionale și patronale, firme de profil din țară, profesiunea de optometrist prinde contur în țara noastră și se aliniază din ce în ce mai mult la standardele europene din domeniu, făcând posibilă compatibilitatea între sistemele educaționale din Comunitatea Europeană și din țara noastră.

BIBLIOGRAFIE

1. www.scoo.cz – Asociația Opticienilor și Optometriștilor din Cehia.
2. <http://www.europticalociety.org> – Societatea Europeană de Optică.
3. www.zva.de – Zentralverband der Augenoptiker, Germania.
4. Ministerul Muncii și protecție sociale, *Clasificarea ocupațională din România* – COR, 1995.